

Ochrana pred online podvodmi a dezinformáciami

Zodpovedné správanie v digitálnom prostredí

Ing. Matej Skulský

KC KB - FEI STU Bratislava

5. decembra 2025

Financované
Európskou úniou
NextGenerationEU

PLÁN [OBNOVY]

KOMPETENČNÉ
CENTRUM
KYBERNETICKEJ
BEZPEČNOSTI

STU

UNIVERSITA TECHNICKÁ
BRATISLAVA

- 1 Stručné pripomenutie online podvodov
- 2 Úvod do dezinformácií
- 3 Ako fungujú dezinformačné kampane
- 4 Prečo dezinformáciám veríme
- 5 Ako rozpoznať problematický obsah
- 6 Nástroje a tipy na overovanie
- 7 Budovanie odolnosti voči dezinformáciám
- 8 Zhrnutie a praktické kroky

Najčastejšie typy:

- Phishing (falošné e-maily, SMS, správy)
- Falošné e-shopy a investičné ponuky
- Podvody na bazároch a sociálnych sieťach
- Vydieranie (napr. sextortion)

Spoločné znaky:

- Nátlak na **rýchle rozhodnutie**
- Emočný tlak (strach, chamtivosť, súcit)
- Snažia sa dostať **peniaze alebo údaje**
- Tvária sa ako **dôveryhodná autorita** (banka, polícia, firma)

Prečo veríme nepravdám?

Dezinformácie neútočia na našu logiku, ale na:

- Našu potrebu mentálnych skratiek.
- Silu emócií.
- Túžbu po sociálnej príslušnosti.

Náš mozog používa mentálne skratky (heuristiky) na rýchle rozhodovanie.

Príklad mentálnej skratky

Pero a guma stoja spolu 1 €. Pero stojí o 90 centov viac ako guma.

Otázka: Koľko stojí guma?

Prečo veríme nepravdám?

Dezinformácie neútočia na našu logiku, ale na:

- Našu potrebu mentálnych skratiek.
- Silu emócií.
- Túžbu po sociálnej príslušnosti.

Náš mozog používa mentálne skratky (heuristiky) na rýchle rozhodovanie.

Príklad mentálnej skratky

Pero a guma stoja spolu 1 €. Pero stojí o 90 centov viac ako guma.

Otázka: Koľko stojí guma?

Väčšina ľudí intuitívne odpovie **10 centov** (lebo $1 \text{ €} - 0,90 \text{ €}$), ale správna odpoveď je **5 centov**: guma 0,05 €, pero 0,95 €, spolu 1 €.

Konfirmačné skreslenie (Confirmation Bias)

Tendencia vyhľadávať, interpretovať a pamätať si informácie, ktoré potvrdzujú naše existujúce názory. Dezinformácia, ktorá rezonuje s našim svetonázorom, sa nám javí ako dôveryhodnejšia.

Kotvenie (Anchoring)

Tendencia príliš sa spoliehať na prvú informáciu („kotvu“), ktorú o téme dostaneme. Táto „kotva“ ovplyvňuje vnímanie všetkých nasledujúcich informácií.

Haló efekt (Halo Effect)

Náš celkový dojem z osoby alebo inštitúcie ovplyvňuje hodnotenie ich konkrétnych výrokov. Sme náchylnejší veriť autoritám, ktoré máme radi.

Stádový efekt (Bandwagon Effect)

Tendencia prijímať názory jednoducho preto, lebo sa zdá, že ich prijíma veľa iných ľudí. V online prostredí sa to prejavuje dôverou v príspevky s vysokým počtom lajkov a zdieľaní.

Klam preživších (Survivorship Bias)

Logický klam, pri ktorom sa sústredíme len na úspešné prípady („preživších“) a ignorujeme tie neúspešné. To vedie k skresleným a príliš optimistickým záverom.

Dôležité

Tieto skreslenia sú **prirodené**, ale dezinformácie ich zneužívajú na manipuláciu.

Najčastejšie logické fauly

- **Útok ad hominem:** Útok na osobu namiesto argumentu.
- **Slamený panák (Straw man):** Vyvrátenie skreslenej verzie argumentu oponenta.
- **Vytrhávanie z kontextu (Quote mining):** Zmena významu citátu jeho vytrhnutím z kontextu.
- **Falošná dilema:** Zjednodušenie voľby len na dve možnosti.
- **Ačohentizmus (Whataboutism):** Odvrátenie pozornosti protiútokom.
- **Vyberanie čerešničiek (Cherry picking):** Účelový výber dát podporujúcich vlastný naratív.

Prečo to funguje

Tieto fauly sú ťažko rozpoznateľné, ak sa sústredíme len na emócie a nie na logiku argumentu.

Dezinformačné kampane v priemyselnom meradle

Astrourfing

Klamlivá praktika, kde sa organizovaná kampaň maskuje ako spontánny prejav vôle občanov.

Trolie farmy

Organizované skupiny platených „trollov“, ktoré koordinovane šíria dezinformácie a manipulujú online diskusie.

Boti

Automatizované softvérové programy, ktoré masovo vytvárajú a šíria obsah s cieľom umelo zosilniť dosah kampaní.

Cieľ

Zneužiť **stádový efekt** – ak vidíme veľa „ľudí“ s rovnakým názorom, zdá sa nám, že ide o konsenzus.

Deepfake: nová generácia dezinformácií

Čo je deepfake?

Vysoko realistické, synteticky vytvorené audiovizuálne materiály pomocou umelej inteligencie (AI). Umožňujú zobrazit' reálne osoby hovoriť alebo robiť veci, ktoré sa v skutočnosti nestali.

Technológia

Využíva generatívne adverzné siete (GANs) na zámenu tvárí alebo napodobnenie hlasu.

Hrozba

Potenciál úplne zotrieť hranicu medzi realitou a fikciou.

Prípado zo Slovenska: deepfake pred voľbami 2023

Čo sa stalo?

Dva dni pred parlamentnými voľbami 2023, počas moratória, sa začala šíriť falošná audio nahrávka. Mala zachytávať lídra jednej zo strán a novinárku, ako sa dohadujú na manipulácii volieb.

Dôsledky

Hoci bola rýchlo identifikovaná ako deepfake, jej načasovanie a obsah mali potenciál zasiahť pochybnosti.

Poučenie

Tento prípad bol označený za „úsvit novej éry dezinformácií“ a varovný príklad zraniteľnosti demokratických procesov. Nešlo o izolovaný incident, ale o zbraň nasadenú na už zraniteľné informačné prostredie.

Podvodný email (phishing)

Ahoj, mami, tohle je moje nove cislo. Muj telefon je rozbity. Posli mi zpravu na whatsapp
+420721874184

odafone

Password Reset Request

Microsoft @microsoft.com>

To

r+n

CONGRATULATIONS!

You have won an Apple iPhone 15 Pro!

1. Click on "OK" to visit our sponsors page.
2. Enter your address and pay \$5.95 shipping to get your iPhone 15 Pro.
3. Your Apple iPhone 15 Pro will be delivered within 3 to 5 days by the courier service.

OK

From: authenticationmail@trust.ameribank7.com
To: johnsmith@email.com
Subject: **A new login to your bank account**

Bank of America

Dear account holder,

There has been a recent login to your bank account from a new device.

IP address: 192.168.0.1

Location: Miami, Florida

4 new transactions have been made with this account since you last logged in.

If this was not you, please reset your password immediately with the link below.

<https://trust.ameribank7.com/reset-password>

Thank you,

Bank America

Ako sa chrániť pred online podvodmi (v skratke)

- **Nereagujte v strese** – zastavte sa, overte si informácie z iného kanála.
- **Nikdy neposielajte kódy z SMS** (bankové, overovacie) nikomu inému.
- **Nezadávajte prihlasovacie údaje** cez link, ktorý vám niekto poslal.
- **Overujte si weby a profily** (URL adresa, recenzie, oficiálne kontakty).
- Pri podozrení **komunikáciu ukončite** a poraďte sa (banka, polícia, IT oddelenie).

Dnešná realita:

- Neustály prísun správ, statusov, videí, notifikácií
- Každý môže **publikovať** (sociálne siete, blogy, videá)
- Algoritmy nám podsúvajú **to, čo nás zaujíma a vyvoláva reakcie**

Dôsledok:

- Ťažšie rozlíšime, čo je **overené** a čo nie
- Sme viac vystavení **manipulácii a dezinformáciám**
- Kritické myslenie je **nutná výbava**, nie luxus

Základné pojmy

- **Misinformácia:** nepravdivá alebo zavádzajúca informácia šírená **bez úmyslu škodiť**.
- **Dezinformácia:** nepravdivá alebo zavádzajúca informácia šírená **zámerne**, s cieľom ovplyvniť alebo poškodiť.
- **Malinformácia:** pravdivá informácia použitá **vytrhnutá z kontextu** alebo v nesprávnom čase za účelom škody.

Prečo je to dôležité

Nie každý nepresný status je hneď „dezinformácia“ - ale **všetky tieto javy ovplyvňujú naše rozhodovanie.**

Súvisiace pojmy

- **Hoax:** Špecifický formát poplašnej, falošnej alebo žartovnej správy, širenej primárne cez internet (e-maily, sociálne siete).
- **Propaganda:** Širší pojem pre systematické ovplyvňovanie verejnej mienky. Dezinformácia je jedným z jej kľúčových nástrojov.
- **Clickbait:** Technika tvorby obsahu (najmä titulkov) s cieľom maximalizovať počet kliknutí využívaním silných emócií, často na úkor presnosti.

TEST: Určte z nasledujúcich výrokov, či ide o dezinformáciu, misinformáciu alebo malinformáciu.

Príklad dezinformácie

- „Voľby na Slovensku sú vždy vopred sfaľované, výsledky dopredu určuje Brusel.“
- „Očkovanie proti COVID-19 bolo vymyslené na zníženie počtu obyvateľov Slovenska, vláda to pred vami tají.“
- „Ukrajinskí utečenci dostávajú od štátu viac peňazí ako dôchodcovia, lebo vláda chce Slovákom zobrať domov.“

Evokuje v nás útok (má meniť našu mienku).

TEST: Určte z nasledujúcich výrokov, či ide o dezinformáciu, misinformáciu alebo malinformáciu.

Príklad misinformácie

- „Zajtra budú v celom Bratislavskom kraji zatvorené všetky školy kvôli štrajku učiteľov.“ (autor si zle prečítal oznámenie, týkalo sa len niektorých škôl)
- „Nový liek vylieči rakovinu u každého pacienta, čítal som o tom článok.“ (prebratá prehnaná formulácia bez pochopenia podmienok štúdie)
- „Na diaľnici bude od pondelka úplná uzávierka na mesiac.“ (v skutočnosti ide len o nočné čiastočné obmedzenie)

Neevokuje v nás zmenu mienky. Úmysel nie je poškodiť niekoho/niečo. Je to len chybná informácia.

TEST: Určte z nasledujúcich výrokov, či ide o dezinformáciu, misinformáciu alebo malinformáciu.

Príklady malinformácie

- Zverejnenie informácií o lekároch, ktorí liečia covidových pacientov, a pracovníkoch štátu, ktorí sa podieľajú na vymáhaní pandemických opatrení.“, aby na ňu vyvolali nátlak.
- Zdieľanie starého videa z demonštrácie spred piatich rokov ako „dôkaz“, že dnes v Bratislave prebiehajú masové nepokoje.
- Zverejnenie autentických, ale vytrhnutých viet z interného e-mailu úradu bez kontextu tak, aby to vyzeralo ako dôkaz „veľkého sprisahania“.

Evokuje v nás útok (má meniť našu mienku).

Čo sledujú tvorcovia dezinformácií:

- Oslabiť **dôveru** v inštitúcie, médiá, vedu
- Polarizovať spoločnosť (**my vs. oni**)
- Ovlplyvniť politické rozhodnutia, voľby, verejnú mienku
- Presadiť **ekonomické alebo ideologické záujmy**

Prečo sú úspešné:

- Pracujú s **emóciami** a jednoduchými príbehmi
- Opakujú sa v rôznych formách („narratívy“)
- Zneužívajú existujúce **obavy a frustrácie**

- **Naratív „všetci klamú”** – všetky médiá a odborníci sú skorumpovaní.
- **Naratív strachu** – hrozí bezprostredné nebezpečenstvo, „oni” nám niečo zatajujú.
- **Naratív jednoduchého riešenia** – zložité problémy sa dajú vraj vyriešiť jedným jednoduchým krokom.
- **Technika čo keď?** – množstvo otázok bez zámeru nájsť odpoveď, cieľom je vyvolať pochybnosti.
- **Záplava informácií** – toľko obsahu, že je ťažké sa v ňom orientovať (*information overload*).

Bežné skreslenia:

- **Potvrdzovacie skreslenie** (confirmation bias)
- **Efekt prvého dojmu** a titulku
- **Heuristika dostupnosti** – čo si ľahko vybavíme, to považujeme za častejšie
- **Skupinové myslenie** – prispôsobenie názoru „svojim“

Čo z toho plynie:

- Prirodzene hľadáme informácie, ktoré **potvrdzujú náš názor**
- Sme citliví na **emotívne a jednoduché príbehy**
- Zdieľame obsah, ktorý v nás **vyvolá silnú emóciu**

Skontrolujte:

- **Zdroj** – kto to publikoval, poznám ten web / autora?
- **Dátum** – nie je to stará správa vydávaná za aktuálnu?
- **Titulok** – je extrémne emotívny alebo sľubuje šokujúce odhalenia?
- **Autora** – je podpísaný, má kontakt, dá sa dohľadať?

Pýtajte sa:

- Aké **dôkazy** sú uvedené? Odkazy na zdroje, dáta, odborníkov?
- **Vyváženosť** – sú spomenuté aj iné pohľady, alebo len jeden „správny“?
- **Komu to prospieva**, ak tomu ľudia uveria?

<https://ground.news/> - noviny, ktoré zbierajú správy z viacerých zdrojov a porovnávajú ich medzi sebou, a kategorizujú politické spektrum.

<https://lens.google.com/> - reverzné vyhľadávanie obrázkov.

- Extrémne silné emócie (**hnev, strach, zhnusenie**) bez konkrétnych faktov.
- Časté používanie slov ako „*pravda, ktorú vám nechcú povedať*“, „*mainstreamové médiá klamú*“.
- Žiadne alebo pochybné **zdroje** (anonýmne profily, neznáme weby).
- Výzvy typu „**zdieľajte, kým to nezmažú**“.
- Kombinácia **zrnka pravdy** s výrazne prehnanými tvrdeniami.

Pre texty a správy:

- Skúste kľúčové tvrdenie **vyhľadať** vo viacerých zdrojoch.
- Pozrite, či sa k téme vyjadrujú **dôveryhodné inštitúcie** alebo odborníci.
- Overte si, či neexistuje **fact-check** (overovacie články).

Pre obrázky a videá:

- **Reverzné vyhľadávanie obrázkov** (napr. Google Images, TinEye).
- Hľadajte pôvodný kontext – kedy a kde bol obrázok pôvodne zverejnený.
- Buďte opatrní pri krátkych, zostrihaných videách bez kontextu.

- Pestovať **zdravý skepticizmus** – pýtať sa, nie slepo veriť.
- **Diverzifikovať zdroje** informácií (viacero médií, rôzne pohľady).
- Učiť sa **kritické myslenie** a rozumieť základným princípom médií.
- Rozprávať sa s okolím **bez útokov**, ale s otázkami a argumentmi.
- Pri konfliktných témach si dopriať **čas na premyslenie**, nie okamžitú reakciu.

Vo vnútri organizácie:

- Vzdelávať zamestnancov o **dezinformáciách a hoaxoch**.
- Mať nastavené **komunikačné kanály** pre dôležité informácie.
- Podporovať **otvorené otázky** a spätnú väzbu.

Navonok:

- Transparentne komunikovať dôležité rozhodnutia.
- Reagovať na **škodlivé fámy** faktami a pokojne.
- Spolupracovať s odborníkmi a inštitúciami pri krízovej komunikácii.

- 1 Online podvody aj dezinformácie využívajú emócie a nátlak.
- 2 Nemôžeme kontrolovať informačné prostredie, ale môžeme **kontrolovať svoje reakcie**.
- 3 **Kritické otázky** a rýchly checklist pomáhajú odhaliť problematický obsah.
- 4 Jednoduché techniky overovania (vyhľadávanie, viac zdrojov, reverzné obrázky) sú dostupné každému.
- 5 Odolnosť voči dezinformáciám je **dlhodobý návyk**, nie jednorazový trik.

Ako jednotlivec:

- ✓ Nereagovať impulzívne na šokujúce správy.
- ✓ Overiť si podozrivé tvrdenie aspoň v **dvoch** ďalších zdrojoch.
- ✓ Skúsiť reverzné vyhľadávanie obrázka aspoň raz.
- ✓ Porozprávať sa s niekým blízkym o tom, ako spoločne pristupovať k informáciám.

Pre organizáciu:

- ✓ Zahnúť tému dezinformácií do školení (spolu s online podvodmi).
- ✓ Ujasniť si, cez ktoré kanály idú **oficiálne informácie**.
- ✓ Povzbudiť zamestnancov, aby sa **pýtali**, ak si nie sú istí.

Otázky?